

החיים אוצר החכמה

להעיר על דברי המהר"י באסן, שי"ל שכיון דסברת הראב"ד דחוויה מש"ה לא השיג על הרמב"ם. ותמהני, דהרי הרב מהר"י באסן כיון בזה לדברי מהרש"ל בים של שלמה (ס"ס טו) הנ"ל, והגר"ח פלאג'י בנשמת כלי חי (שם) לעיל מיניה רמז לדברי מהרש"ל שכתב כן. וצ"ע. על כל פנים שפיר ילפינן מדברי הגר"ח פלאג'י דכל היכא דלא השיג הראב"ד על הרמב"ם כוונתה סבירא ליה, היינו דוקא היכא דאיתיה ראייה מדברי הש"ס והפוסקים, אבל לא בגוונא דהוא מסברתו, ומכל שכן היכא דסברתו דחוויה היא. [ובעיקר דברי מהר"י באסן, ע' אות חיים (מע' א כלל א ס"ק יב). ע"ש]. וע"ע בשו"ת חקקי לב ח"ב (חח"מ ס"ו ו דף מט ע"ד) ד"ה והנה לפי. ע"ש. וע"ע בס' טהרת המים (מע' פ כללי הפוסקים אות נז), ובשדי חמד (כללי הפוסקים ס"ו ו אות א). ע"ש.

מבאר דאין כלל זה מוכרח

(א) **אולם** הגאון החזו"א לא שמיעה ליה, כלומר לא סבירא ליה האי כללא, וכמ"ש בס' פניני הקהילות יעקב (עמוד פט). ע"ש. [ועמש"כ למעלה (ס"י א אות לב). וי"ל]. גם בשו"ת יביע אומר ח"ז (חאה"ע ס"י ח אות ד) כתב, דלאו מילתא פסיקתא היא, וכמ"ש השדי חמד (בכללי הפוסקים ס"ו ו אות א). ע"כ. והמעייין בשדי חמד שם יראה כי לא פקפק בהאי כללא, והביא הדברים ככלל מוסכם שאין בו שום פקפוק. כיעו"ש. וצ"ע. ומכל מקום מבואר היטב דעת מרן הגר"ע יוסף דלאו כלל גמור הוא. ומהר"ר הגאון רי"ח סופר שליט"א בס' כנסת חיים (עמוד ט), העלה גם כן דהאי כללא לאו

על הש"ע יו"ד (ס"י ק ס"א) כתב, וכן פסק ברמב"ם וכו', והראב"ד מדלא השיגו "ודאי" הכי סבירא ליה. ע"כ. וע' בשו"ת מהר"י לבית לוי (כלל א ס"י א דפו"ח דף ב רע"ב) שכתב, ולא מצינו שהשיב עליו [על הרמב"ם] הראב"ד בזה, נראה דגם הוא סובר כן. ע"כ. [ומכל מקום כתב בלשון "נראה" דמשמע דכמסתפק אמרה].

מחלק בין היכא דאיכא להשגת הראב"ד סמך מהש"ס והראשונים לבין היכא דליכא סמך (ג) ומהר"ח פלאג'י בשו"ת נשמת כל חי ח"א (חיו"ד ס"י מג דף מט ע"ד) ד"ה ולענ"ד נראה, הגביל כלל זה, דמה שהראב"ד משיג להרמב"ם אינו אלא בדבר שמוצא סמך בדברי הש"ס והראשונים, אבל בדבר שאין לו סמך בש"ס, והראשונים כתבו להיפך מסברתו, והסכימו לסברת הרמב"ם, והראב"ד יחיד בדבר זה, בכהאי גוונא אינו משיג על הרמב"ם מסברת עצמו. ע"ש. ומ"ש בסו"ד לציין לדברי המהר"י באסן בתשו' (ס"י סב), כוונתו למ"ש המהר"י באסן (בדף לו ע"א וב') וז"ל: אבל הרי"ף וכו', וכן פסק הרמב"ם, וכן פסק הרא"ש, וכן הסכים הטור. וכתב בעל התרומות אחר שכתב סברת הרי"ף והרמב"ם, וז"ל. אך הראב"ד ז"ל חלק עליו וכו'. וסברא זו רחוקה היא מאד וכו'. והכי שדרו ממתכתא. עכ"ל. גם הרא"ש כתב וכו'. הרי הראב"ד ז"ל יחידא הוא ונדחת סברתו וכו'. וחזר הדין הראב"ד יחידא הוא וסברתו דחוויה היא, והוא גופיה נראה דקם ליה בשיטתיה דהרי"ף מדלא השיג על הרמב"ם וכו'. ע"כ. וכוונת הגר"ח פלאג'י

סימן ב

בענין היכא דהראב"ד שתיק להרמב"ם אם יש להוכיח דאודיי אודיי ליה או לא - מערכת א' כלל ב' אוצר החכמה

דברי האחרונים דמודשתיק הראב"ד להרמב"ם נמי פסק כרי"ף וכו'. והראב"ד כתב וכו'. עכ"ל. והרמב"ם שמע מינה דס"ל כוותיה (בכללי הפוסקים אות לה) כתב, שכלל מוסכם הוא בידינו שבמקום שהראב"ד לא השיג על הרמב"ם, משמע דס"ל כוותיה דהרמב"ם. וכ"כ הרדב"ז בתשו' ח"א (ס"ס לד). ע"ש. וכ"כ הגר"ח בן עטר בספר פרי תואר (ס"י גב ס"ק יב). ובס' שבט יהודה עייאש (ס"י שמב דט"ז ע"א). וכ"כ במשכנות הרועים (מע' ש אות קטו) ד"ה גם אשור. וכ"כ בס' נתן פרי (בבא מציעא ו). ובס' פרחי כהונה (נדה כב): ד"ה אמר ריש לקיש. ובשו"ת שמע אברהם פלאג'י (ס"י נח דף קלט ע"ב) ד"ה אף. ע"ש. וכן נראה דעת הלחם משנה (סוף פרק יד מהל' מעשה הקרבנות). וכן כתב בשו"ת היכל יצחק ח"א מאה"ע (ס"י ב סוף אות א) וז"ל: ואני מוסיף לאמר שגם הראב"ד ז"ל סובר כך ואם כי בפרוש לא אמר כך אבל מכללא למדנו שזוהי דעתו, שהרי כלל גדול הוא אצל הפוסקים ז"ל שבכל מקום שהראב"ד איננו משיג על הרמב"ם הוא מודה לו, וכאן לא מצינו שישגי עליו. ומכלל שתיקתו אתה למד שהוא מסכים לדעתו. ע"כ. ואני עני מצאתי למהרש"ל בים של שלמה ים של שלמה (פ"ט דבבא קמא סוף ס"י טו) שכתב, ועוד כתב הרא"ש וזו לשונו, כתב הרי"ף

מילתא פסיקתא, ומצינו להראב"ד בכמה וכמה מקומות שלא השיג ואיהו לא סבירא ליה כדברי הרמב"ם. ע"ש. ובספרו ברכי נפשי ח"ב (סי' ט אות ב) העיר בזה על מ"ש בשו"ת עטרת פז ח"א (חאו"ח סי' ט דף קעו סע"ב) לדחות דברי החזו"א הנ"ל. ועל זה העיר שהעיקר כדברי החזו"א, דמצינו להראב"ד בכמה דוכתי שהשיג על הרמב"ם אע"ג דשמעינן ליה במקומות אחרים דלא ס"ל כוותיה. ושכן כתב הגאון ר' אליעזר הגדול בשו"ת שמן רוקח מהדורה תליתאה (בהשטות סי' ז דף צג ע"א). ע"ש. וע' בס' ברית אברהם (מע' ה אות כט). עש"ה. ושו"ר בשו"ת עטרת פז ח"ב (כמפתחות שבסוף הספר, דף תקמג ע"א) שהניף ידו שניה בנ"ד, וכתב, ששאל על זה את הגר"ע יוסף והראה לו מ"ש ביביע אומר ח"ז (חאה"ע סי' ח אות ד) שאין כלל זה כלל מוכרח. ע"ש. וכן ראיתי במבוא לספר בעל המאור ח"א (מהמ"א, עמוד ו) שהביא דברי הכנה"ג הנ"ל, ותמה על זה כי מצא למעלה מעשרים מקומות שהראב"ד בספרו "כתוב שם" יחלוק על הרמב"ם, ואילו בהשגותיו על הרמב"ם לא השיג עליו במאי דפליג עליה.

ולכן כלל זה צריך תלמוד ע"ש.

אוצר החכמה

בניאור הדברים

ד) ויש להסביר היטב דברי החזו"א ודעימיה, לפי מ"ש בספר אור הישר על דברי הראב"ד בהשגותיו על הרמב"ם בידו החזקה, שכתב: סבר לתקן ולא תיקן, כי הוא עזב דרך כל המחברים אשר היו לפניו, כי הם הביאו ראיה לדבריהם וכתבו הדברים בשם אומנם, והיה

לו בזה תועלת גדולה כי פעמים רבות יעלה על לב הדיין לאסור או להתיר וראייתו ממקום אחד, ואילו ידע כי יש גדול ממנו הפליג שמועתו לדעת אחרת היה חוזר בו. ועתה לא אדע למה אחזור מקבלתי ומראייתי בשביל חיבורו של זה המחבר. אם החולק עלי גדול ממני הרי טוב, ואם אני גדול ממנו למה אבטל דעתי מפני דעתו. ועוד כי יש דברים שהגאונים חולקים זה על זה וזה המחבר בירר דברי האחד וכתבם בחיבורו, ולמה אסמך אני על ברירתו והיא לא נראית בעיני, ולא אדע החולק עמו אם הוא ראוי לחלוק אם לא. אין זה אלא כל קבל די רוח יתירא ביה. ע"כ.

ועל זה תמה האור הישר בזה"ל: הנה עפר אני תחת כפות רגלי הראב"ד ז"ל אבל דברים כאלו בלתי מובנים לענ"ד כלל וכלל, כי איך נופל לאמר על בנין נפלא כזה סבר לתקן ולא תיקן, הלא אף אם נימא דהראב"ד לגרמיה היה נכון בטוח כי כל השאלות מכל דברי התנאים ואמוראים והראשונים שהיו לפניו המובאים ברמב"ם אם היו באות לפניו היו הדינים כולם בכל חלקי התורה פרושים לפניו כשמלה להשיב תיכף בלא שום עיון ובידור מכל אשר קדמוהו, אף על פי כן לאו כל מוחא סביל דא כמו הראב"ד, ואם כן הלא תיקן בחיבורו לכלל אנשים שלא הגיעו למדרגתו ז"ל. ואם הוא הרגיש בעצמו שבא למדרגה כזו וגם להורות הדברים ממקורם, מדוע לא עשה כזאת הלא היה מאיר לעולם כולו עד דור אחרון, ואדרבה חזינן כי במה ששייר בלי השגות "אות היא לעולם כי הסכים להרמב"ם", ובהשגותיו נראה שהן

מיעוטא דמיעוטא נגד כלל הרמב"ם אפילו במקום שהשיג עליו, ומהם שהם כתוספות על דבריו, ומכ"ש שיש כמה וכמה פרקים מכל חלקי הרמב"ם שהם שלמים בלי שום השגת הראב"ד. "הרי שהסכים לדבריו ברובא דרובא", ואם כן מי זוטר מאי דתיקן הרמב"ם בחיבורו גם לפי דברי הראב"ד גופיה במה שלא היה לו מה להשיג, וגם במיעוטא דהשיג היה לו להסתפק אולי המצא ימצא בין הדורות הבאים המיישבים השגותיו כאשר נראה בהרב המגיד וכסף משנה ושאר מחברי הדורות, ולא נשאר רק אוצר החכמה.

קושיתו מדוע לא הראה הרמב"ם מקור לכל דבר ודבר, ועל חסרון זה הקשו עליו גם חכמי לונלי, ובאמת גם חסרון זה נסתיים לטובה שעל ידי העדר המקור שוטטו המעיינים לבקש בגמרא ובסברא ולדקדק בדבריו בכדי לבא לעסקי מחשבותיו בכל הקיפם, כאשר הראה הנסיון שאין שום ספר שלא ישא על שפתיו שם הרמב"ם מאז יצא לאור עולם, וממילא גם חסרון המקור כבר עבר. ע"כ. ובהכרח צ"ל כדברי החזו"א, ובזה אתי שפיר השגתו זו של הראב"ד, ומלמדת היא על דרכו בחיבורו על הרמב"ם.